

KOLONIJA, TRD ZALOGAJ

V tisti stoletni hiši v Zambratiji, kjer je še vedno pionirski dom moščanskih kolonistov, bo čez nekaj dni zavladala tišina. Nič več ne bomo slišali veselega žvrgolenja malčkov, smeha razigranih otrok. Zadnja izmena se poslavlja, ker se poslavljajo počitnice. Konec je sezone in lepih sončnih dni. Tako malo jih je bilo, da... Toda to jih ni motilo.

Ko sem tisto nedeljo, 22. avgusta, prišla pred dom v Zambratiji, pred sedaj renovirano hišo, ki ponosno kaže svojo belo pročelje vsem mimoidočim, sem se ustavila in vdihovala sveži morsk zrak; vonj po soli in morju mi je dražil nosnice, trava je dišala in bil je avgust brez sonca.

Malčki so se lovili po prostranem dvorišču pionirskega doma. Nekateri so igrali namizni tenis, drugi so se pogovarjali. Več se jih je kratkočasilo. Kam naj bi šli ob takem vremenu?!

Sonce je vsake toliko časa pokukalo iz za velikega sivega oblaka in se nasmehnilo, raznežilo obraze in vsi so v pričakovanju pogledali proti njemu: morda pa bo le sončno... A sonce je spet pomežiknilo in se skrilo za oblake.

»S kopanjem ne bo nič!« je dejala ena od vzgojiteljic. In mački so spet nadaljevali z igrami.

Renovirani dom je samo bela fasada

○ koloniji v Zambratiji je bilo že toliko napisanega, o čudovitih počitnicah pionirjev, o igri, zabavi, veselju, dobri hrani. Največ pa je bilo rečenega na račun stare, podirajoče se hiše, ki je pretihla, da se bo vsak hip zrušila. Tudi občina Umag jo je hotela zbrisati s svojega seznama in tako bi mladi Moščani ostali brez kolonije, brez vseh tistih lepih trenutkov v tej sicer stari hiši v Zambratiji.

Pa so se moščanski obrtniki prostovoljno odločili, da bodo dali svoj prispevek, renovirali stari dom in mu omogočili še nekaj nadaljnjih let življenja na soncu.

Delo je potekalo zelo hitro. Mudilo se je, kajti prva skupina malčkov je že čakala, kdaj bo zagledala morje v mesecu juniju. Samo nasmehnil se je in dejal: »Ah, ta vrata, saj jih že ves čas popravljamo. Toda ta so držala ves čas. Ne razumem, kako da so se ravno sedaj porušila!«

»No! Že razumem,« sem dejala in si mislila svoje. Površno opravljeno delo, prehitro in neučinkovito. Vzgojiteljci pa res niso nameršeni v domu, da bi popravljali za delavci tisto, česar oni niso znali dobro opraviti.

In kdo je kriv?! Ne vem, kdo bo dvignil dva prsta in rekel: »Priznamo, da je vse skupaj opravljeno dokaj površno, nemarno. Ne vem, kdo se bo prvi odločil in zakoralak v Zambratijo, v stari dom, pogledat stvari in se vprašal: Kaj je to dobrodelno delo, ki je bilo opravljeno konec maja?«

Vsi so se začeli zmrdati. Nihče se ni upal pritožiti. Torej so problemi. Kanalizacija ne dela. Treba je poklicati Umag, da popravi, kar je slabo narjane. Tako je tudi z elektriko, vodo in še z marsičem.

Nato sem si želela ogledati notranjost doma. V spominu so mi še ostale lepo pospravljene sobe, na novo prepleskane omarice, lakirani parket... vse, kar se je tako lepo pokazalo na dan otvoritve, ko dom še ni bil zaseden s pionirji. Stopim v sobo in odričem hipu odskočim!!! Kaj takega! Zakričim od strahu!!! Saj bi se mi vrata lahko porušila na glavo! In kaj, če ne bi zadnji trenutek delovali refleksi in malo moči, da sem jih zadržala.

»Obupno! Kaj pa je to?« sem vprašala nekega vzgojitelja. Samo nasmehnil se je in dejal: »Ah, ta vrata, saj jih že ves čas popravljamo. Toda ta so držala ves čas. Ne razumem, kako da so se ravno sedaj porušila!«

»No! Že razumem,« sem dejala in si mislila svoje. Površno opravljeno delo, prehitro in neučinkovito. Vzgojiteljci pa res niso nameršeni v domu, da bi popravljali za delavci tisto, česar oni niso znali dobro opraviti.

In kdo je kriv?! Ne vem, kdo bo dvignil dva prsta in rekel: »Priznamo, da je vse skupaj opravljeno dokaj površno, nemarno. Ne vem, kdo se bo prvi odločil in zakoralak v Zambratijo, v stari dom, pogledat stvari in se vprašal: Kaj je to dobrodelno delo, ki je bilo opravljeno konec maja?«

Jaz tega ne razumem. Omarice so slabe, barva je zguljena, parketi so slabo lakirani... in imam občutek, da je treba vse ponovno narediti.

Vsega ravno ne bom naštevala, kaj sem vse videla in česa nisem, toda mislim, da so drugi dolžni, da pogledajo, kaj je sedaj z domom in ali je sploh še funkcionalen.

BOJ ZA OBSTOJ!

Morda bi bilo treba povedati še nekaj besed o prostorski stiski doma, o njegovem ekonomskem poslovanju. Toda bolj ali manj so stvari enake kot lani, le da so cene višje in je hrana mnogo dražja. Hrana pa je zelo dobra. To se vidi po apetitu malčkov in kuharice zaslužio pravo pohvalo. Skrbijo za želodčke kolonistov, kot da bi bili vsi njihovi otroci. Zato so mnogi med njimi predvsem tisti bolelni, tudi pridobili na teži.

Zivljenje v domu jim prija. Prija jim vse, pa čeprav je sonca zelo malo in seveda malo tudi kopanja. Avgust jim ni bil naklonjen. Preveč mrzlo je bilo za gibljuje delo v naravi. Prostora v hiši pa je zelo malo.

Pedagoški delavci so zelo skrbeli, da bi se otroci čimbolje počutili ne glede na vreme, da se ne bi dolgočasili.

Če so na plaži, na kopanju, imajo veliko težav z vikendasi, ki si na vsak način hočejo prilastiti kopalniške zase in odriniti malčke iz kolonije. Naravnost rečeno: obnašajo se zelo nečloveško. Toda ne zavedajo se, da je plaža pred domom last občine Moste-Polje in pionirske kolonije Zambratija. In vzgojiteljci in malčki se borijo za svoj obstoj, za svoj prostor na plaži, tako da z združenimi močmi največkrat le preženejo vikendase in druge kopalce, ki jim nasprotujejo in so zelo neobzirni do kolonistov. Treba je samo pripraviti špranje v vodi ali pa petje malčkov na plaži in še najbolj neugnan in trmoglavji bodo zapustili prostor — že zaradi ljubelega miru. Če torej ne zaležejo lepe besede, bo zaleglo to... Tako ponavadi večinoma uspejo! Sploh pa, če skupina malčkov zaigra nogomet na plaži...

SOCIALNIH RAZLIK NI

Ko gledam malčke in deklice, ko se pogovarjajo, sprehajajo, sedijo pri kosilu, spijo skupaj v isti sobi... vse počenja skupaj in so si enaki. Socialnih razlik ni!

O tem mi je veliko povedal pedagoški vodja zadnje kolonije v Zambratiji Ivan Bartol, prosvetni delavec osnovne šole Sostro.

»Kaj pomeni delo z otroki tukaj, v koloniji Zambratije?«

Ivan je pripovedoval: »To pomeni veliko. Po eni strani je to užitek, po drugi pa zelo velika skrb, odgovornost. Vzemimo na primer, če imamo

v skupini deset otrok; vsak med njimi je svet zase, tisti mali otroški svet, kjer se skriva toliko želja, fantazije, radosti... Vsega po malem. In temu malemu različnemu svetu je treba dati neko skupno potezo. Večinoma se pojavi problem, kako pripraviti vsakega posameznika na to. Treba je najti pravi način, pravi stik, iskreno prijateljsko besedo. In če rečem: Danes gremo na raziskavo obale! — jih moram motivirati do te akcije, da bom zbudil nek interes... Večinoma gre vse zelo dobro. Tudi kadar nam vreme ni naklonjeno, se najdemo, smo skupaj, ni nobenih razlik. Najmanj pa socialnih... vsi so si enaki. V šolah je drugače. Tam so socialne razlike še opazne. Izurjeno oko pa lahko takoj ugotovi, da tukaj tega sploh ni. Tukaj so vsi sproščeni, razigrani... Za tisto socialno razliko v šoli pa so predvsem krivi starši. Oni so največji krivci; pa seveda delno tudi šole. Že razlike v oblačilju lahko povzročajo veliko slabega...«

»Ivan, kaj te vleče v kolonijo?«

Nasmehnil se je in dejal: »Veliko tega je, zelo veliko... predvsem pa je to delo z otroki, vzdušje, ki vlada med nami vzgojitelji, prijateljsvo, nova iskanja, pogovori, igre... Lepo je življenje v koloniji, je prijateljsko...«

»So kaki problemi z vzgojitelji, ki vodijo malčke?«

»Tudi tu so problemi, celo veliki problemi. Treba je nekaj ukreniti, da bodo v kolonijo hodili pedagoški delavci, čimveč da jih bo, tudi tistih, ki to študirajo. Kajti šele tukaj, na praksi, pri delu z otroki se bodo naučili — več kot na kakršnikoli fakulteti. Važna je praksa in tukaj jo lahko dobijo. Mi starejši bi jim pomagali...«

»Kaj pa honorar za delo v koloniji?«

»Ah, to je poglavje zase!« je dejal Ivan. »Tisti, ki pride sem na delo z otroki za 14 dni, ne sme pričakovati, da bo tu obogatel. To je predvsem neke vrste prijateljsko, dobrovoljno delo, ki ga daš družbi, malčkom... Za to dobiš samo honorar, ki je zelo skromen...«

»Kaj te moti v domu samem?«

»V domu me ovira predvsem prostorska stiska, ker ni urejen tako, kot bi bilo treba in zato lahko trpi dnevni red ter vse drugo. Ko je slabo vreme, se otroci ne morejo igrati na dvorišču in so prisiljeni ostajati po sobah... To pa je dolgočasno, mar ne? V glavnem lahko rečem, da mi poskrbljeno za bivanje, če je dež...«

»Se veliko tega bi lahko pisali o domu v Zambratiji. Tudi o izjavah mnogih. Toda kolonija se poslavlja, poslavlja se avgust, pred vrati so šolski dnevi, pouk in seveda je ostal pred vrati še vedno nerešen problem doma v Zambratiji...«

Morda homo leta 1977 prek plodnih ugotovitevkončno le raziščivalo delo VOS v Ljubljani, med njimi tudi veliko domačega izrval. Po pogrebu iz zapora se je vrnil na Vevče in se pri zbiranju orožja takoj vključil v vrste OF.

Ob formiranju Zaloške skupine se je takoj priključil skupini in bil poleg, ko je skupina likvidirala prvega sovražnikovega vojaka v Sloveniji. Zaradi hrabrosti in iznajdljivosti so mu bile poverjene tvegane naloge, katere pa je vedno vestno izpolnil. Zato je bil prestavljen za komandanta I. bataljona VOS v Ljubljani, kjer je to tvegano delo dosledno izvrševal.

Po vrnitvi v partizanske enote leta 1942 je bil postavljen za komandanta I. slovenske brigade v DV. To mu je bilo veliko priznanje za sposobnost in hrabrost, ki jo je pokazal v vseh dotleznih bitkah in akcijah. Njegovo mlado življenje pa je prekinila krogla domačega izdajalca v boju z njimi 1. aprila leta 1944 v vasi Bicmanj nad Slično.

Svečanosti otvoritve nove tovarne in odkritja doprsnega kipa Albinu Grajzerju se je udeležilo veliko ljudi, med njimi tudi veliko naših občanov, predvsem pa borcev naše občine, ki so bili neposredni soborci in prijatelji tega za naš kraj in občino zaslužnega borca.

EDO SVETEK

Po dva in dva bo razigrana četica krenila proti morju (Foto: Nuša J.)

Peter Stante-Skala je odkril doprsni kip svojega soborca na odnega heroja Albina Grajzerja (Foto: Edo S.)

ODKRITJE SPOMENIKA NARODNEMU HEROJU ALBINU GRAJZERJU

Šestega junija je bil v Ivančni gorici ob otvoritvi tovarne plastičnih silosov ljubljanskega podjetja Agrostroj odkrit doprsni kip našega občana, padlega v NOB, narodnega heroja Albina Grajzerja. Na svečanosti je o liku Albina Grajzerja spregovoril njegov soborec v II. grupi odredov in kasnejši legendarni komandant Peter Stante-Skala.

Albin Grajzer se je rodil leta 1922 v Smedniku na Gorenjskem, nato pa se je preselil na Vevče, kjer se je leta 1940 izučil za mizarja. Istega leta je bil v Polju sprejet v SKOJ. V tej organizaciji se je že pred vojno izkazal za predanega in resnega političnega delavca. Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo je kot prostovoljec stopil v bivšo jugoslovansko vojsko, toda bil je že na začetku od ustašev ujet in v Zagrebu zaprt. Po pogrebu iz zapora se je vrnil na Vevče in se pri zbiranju orožja takoj vključil v vrste OF.

Ob formiranju Zaloške skupine se je takoj priključil skupini in bil poleg, ko je skupina likvidirala prvega sovražnikovega vojaka v Sloveniji. Zaradi hrabrosti in iznajdljivosti so mu bile poverjene tvegane naloge, katere pa je vedno vestno izpolnil. Zato je bil prestavljen za komandanta I. bataljona VOS v Ljubljani, kjer je to tvegano delo dosledno izvrševal.

Po vrnitvi v partizanske enote leta 1942 je bil postavljen za komandanta I. slovenske brigade v DV. To mu je bilo veliko priznanje za sposobnost in hrabrost, ki jo je pokazal v vseh dotleznih bitkah in akcijah. Njegovo mlado življenje pa je prekinila krogla domačega izdajalca v boju z njimi 1. aprila leta 1944 v vasi Bicmanj nad Slično.

Svečanosti otvoritve nove tovarne in odkritja doprsnega kipa Albinu Grajzerju se je udeležilo veliko ljudi, med njimi tudi veliko naših občanov, predvsem pa borcev naše občine, ki so bili neposredni soborci in prijatelji tega za naš kraj in občino zaslužnega borca.

EDO SVETEK

RAZGLASITEV KRAJEVNEGA PRAZNIKA V ZADVORU

V nedeljo, 11. julija, so v KS Zadvor proslavili svoj krajevni praznik 13. julij. V okviru teh praznovanj so vključili tudi 35. obletnico ustanovitve ene prvih partizanskih čet v Sloveniji Molniške čete in 30. obletnico ustanovitve upokojenskih društev SRS ter razvili prapor novega društva upokojencev Zadvor. Proslave so se udeležili zastopniki občine Ljubljana Moste-Polje, predstavniki upokojenskih društev ljubljanske regije, borci, mladina in številni občani ter brigadirji s Pugleda. Praznovanje se je pričelo že ob 8. uri zjutraj v dvorani zadržnega doma Zadvor s svečano sejo razširjene seje zbora delegatov KS Zadvor. Obširno zgodovinsko obrazložitev osnove za praznik 13. julija v KS Zadvor je podal Stane Keber, nato so poslali delegacijo z vencem na Urha, nazadnje pa sprejeli sklep, da bo odslej naprej vsako leto krajevni praznik KS Zadvor 13. julija.

Svoj sklep so utemeljili s tem, da je bil na ta dan leta 1941 postavljen pomemben mejnik v zgodovini bojev Zadvorčanov za socialne pravice in začetek upora proti fašističnim okupatorjem v naši domovini. Italijanski okupator je razmeroma kmalu po

kapitulaciji stare Jugoslavije dobil spisek članov partije in njihovih sodelavcev iz Zadvora in okolice in pripravil aretacije ter uničenje jedra narodnega odpora, hkrati pa je tudi partija poskrbelo za obveščanje svojih članov o preteči nevarnosti. Dne

12. julija 1941 popoldne je kot posebni kurir prispel v Zadvor Lojze Nusdorfer, delavec in član KP v Satornu, ter se ogledal pri Tončiči Berčičevi v Zadvoru s sporočilom, da je treba takoj obvestiti vse člane Svobode, naj se umaknejo, ker bo okupator v noči med 12. in 13. julijem opravil racijo in aretacije članov Svobode, ki jih je imel na spisku. Racija se je res pričela 12. julija ob 22.45 in se končala naslednjega dne ob 6. uri zjutraj. Italijani so tedaj aretirali 18 ljudi iz Zadvora, Sostrega in Dobrunj. Toda pomembni in kompromitirani člani Svobode, ki jih je doseglo obvestilo, so se umaknili v hrib »grabneš«, kjer se je v nedeljo, 13. julija 1941, dopoldne sedaj že pokojni narodni heroj Jože Moškrič z njimi posvetoval. Sklenjeno je bilo, naj se nekompromitirani vrnejo na svoje domove in tam nadaljujejo delo po navodilih partije, 13 tovarišev pa se je premaknilo na drugo mesto in tam so soglasno ustanovili partizansko četo, eno prvih v Sloveniji. Prvi borci te čete so bili: Jože Moškrič, Jernej Gasperšič, Franc Kocjančič, Lojze Moškrič, Miha Berčič, Franc Miklavc, Stane Keber, Feliks Vidregar, Rudi Simenc, Jože Kocjančič, Pavle Berčič, Franc Gorše in Rudolf Muzga. Za komandirja je bil postavljen Feliks Vidregar, za politkomisarja pa Franc Kocjančič. Jože Moškrič je še istega večera odšel v Ljubljano obvestiti glavno poveljstvo in po nadaljnja navodila za delo čete. Čez dva ali tri dni se je je Jože Moškrič vrnil, z njim pa je prišel še Tone Dolinšek, ki je borec zaprisegel.

Po zaključni svečani seji so se pred zadržnim domom zbrali udeleženci s prapori, borci, pihalni orkester, mladinska pohodna enota Molniška četa ter drugi občani in se napotili na

slavnostni prostor k spomeniku partizanski Molniški četi. Slavnostni govor je imel predsednik občinske skupščine Ljubljana Moste-Polje Marjan Moškrič, ki je zbranim orisal slavnostni dogodek izpred petintridesetih let. V svojem govoru se je dotaknil tudi pomena novoustanovljenega upokojenskega društva Zadvor kot pomembnega političnega dejavnika pri družbenopolitičnem življenju kraja.

Po svojem govoru je predsednik zbora delegatov Janez Alič v imenu pokrovitelja KS razvil prapor društva upokojencev Zadvor in ga izročil praporščaku. Sledilo je pripenjanje trakov in pobratenje prapora z drugimi prapori. Pozdravne nagovore so nato imeli zastopniki republiških, mestnih in občinskih zvez društev upokojencev. V nadaljevanju programa je več narodnih in partizanskih pesmi zapel pevski zbor Ivan Cankar iz Ljubljane, sledile so recitacije Moškričevih pesmi, nato pa je pihalni orkester Papirnice Vevče zaigral venček partizanskih pesmi. Na slavo je prišli tudi brigadirji s Pugleda, ki so množico udeležencev pozdravili z večkratnim gromkim »Zdravo!«

Po slovesnem delu je Turistično društvo Zadvor pripravilo prijetno srečanje v gozdičku pri brunatici. Pri pogrjenih mizah je bilo moč dobiti jedila na žaru in vse vrste dobrih pijač, značke

Krajevni praznik KS Zadvor je proglasil predsednik zbora delegacij Janez Alič (Foto: Edo S.)

in brošure. Za prijetno razvedrilo je poskrbel zabavni ansambel Amore v Vevču. Srečanje je bilo veselo, k čemur sta pripomogla še izredno lepo vreme in prijetna senca gozdička. Rajanje se je zavleklo tja do noči, nakar so se udeleženci razšli zadovoljni in veseli, saj je slavlje in srečanje potekalo izredno lepo v zadovoljstvo vseh, ki so bili tam. Odslej naprej bomo vsako leto praznovali naš krajevni praznik 13. julij. ALOJZ KASTELIČ